

3. Власова Т.І. «Українство» в дискурсах і наративах західноєвропейської літератури постмодерну. *Українознавчий альманах*. 2017. Вип. 20. С. 90–92.
4. Воробйова О.П. Ідея резонансу в лінгвістичних дослідженнях. Мова. Людина. Світ : До 70-річчя професора М.П. Кочергана : зб. наук. ст. Київ : Центр КНЛУ, 2006. С. 72–86.
5. Кузенко Г.М. Мовні засоби вираження емотивності. Наукові записки НаУКМА. 2000. Т. 18: *Філологічні науки*. С. 76–83.
6. Маслова Ю.П. Мовна репрезентація гендеру. *Наукові записки. Серія: Філологічна*. Острог : НаУ «Острозька академія», 2009. Вип. 12. 229 с.
7. Шаховский В.І. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Москва : ЛКИ. 2008. С. 93-100.
8. Шаховский В.І. Что такое лингвистика эмоций. Волгоградский государственный педагогический университет, г. Волгоград. URL: http://tverlingua.ru/archive/012/3_shakhovsky.pdf (дата звернення: 01.05.2022)
9. Hall J.A. *Nonverbal Sex Differences: Communication, Accuracy and Expressive Styles*. Cambridge, 1984
10. Tannen D. *Men and Women in Conversation is Cross-Cultural Communication* : вебсайт. URL: <http://faculty.georgetown.edu/bassr/githens/tannen.htm> (дата звернення: 03.05.2022).

K. Zinkevych. Language Means of Gender Features of Emotions Expression. – Article.

Summary. *The article examines the verbalization of the person's emotional state in terms of gender studies. The main classification of emotional state verbalives and language means of gender features of emotions expression at the phonetic, lexical and stylistic levels of the language system are considered.*

Key words: *emotion, emotionality, emotiveness, language means, gender studies.*

К. К. Зинкевич. Языковые средства выражения гендерных особенностей эмоций. – Статья.

Аннотация. *В статье анализируется гендерный аспект вербализации эмоционального состояния индивидуума. Исследуются основная классификация вербативов эмоционального состояния и средства выражения гендерных особенностей эмоций на фонетическом, лексическом и стилистическом уровнях языковой системы.*

Ключевые слова: *эмоция, эмоциональность, эмотивность, языковые средства, гендерный аспект.*

УДК 811.161.2'373.2'38'42:82.09

І. І. Ільченко

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

Н. В. Ткаченко

*аспірантка кафедри української мови
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

СТИЛІСТИКО-ПРАГМАТИЧНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОНІМІВ У ТВОРАХ Ю. ФЕДЬКОВИЧА

Анотація. *У статті здійснено лексико-стилістичний та функційний аналіз онімів прозового доробку Юрія Федьковича. З'ясовано, що ономастикон творів представлений такими групами онімів як антропоніми та топо-німи. Всі оніми, які були зафіксовані в творах письменника, можна поділити на дві великі групи. Перша група – стилістично нейтральні оніми, що реалізують у межах творів номінативну функцію. Друга група – стилістично марковані оніми, що реалізують у художньому контексті свої потенційні, приховані семи, які надають власним назвам додаткової стилістичної актуалізації.*

Ключові слова: *антропонім, гідронім, онім, ономастикон, семантика, функція.*

Постать Юрія Федьковича відіграє неабияку роль у розвитку української літератури, він першим на Буковині писав твори рідною мовою високого стилю та заговорив до буковинців їх мовою. А також

митець є зачинателем українського письменства на західноукраїнських землях. Творчий доробок письменника великий та багатогранний. Це сотні різних за змістом та формою поетичних та прозових творів, публіцистичних праць, листів.

Стилістична вагомість власних імен творів письменника є тим штрихом, який надає текстові, мовній партії героя певної характеристики з погляду етнічної приналежності носія імені. Ім'я персонажа – один із засобів, які допомагають авторові творити художній образ; воно може сигналізувати про соціальну приналежність особи, передавати національний і місцевий колорит, а якщо події відносяться до минулого часу, то це ім'я допомагає відтворити ще й певну історичну дійсність.

Власні назви у системі художньо-зображальних засобів мови письменника посідають особливе місце, зумовлене їх значними стилістичними можливостями. При цьому відзначимо, що характерною особливістю антропонімів, ужитих в аналізованих творах, є їх багатозначність. Функціонування онімів у художньому творі являє собою процес накопичення ознак предметного значення; одночасно з ускладненням характеристики об'єкта ускладнюється і семантика поетоніма, йде процес присвоєння йому ознак предмета, якому належить назва.

Антропоніми в художніх творах виконують також роль своєрідних сигналів, що свідчить про соціальне розшарування тогочасного суспільства, саме це наповнило їх не однаковою семантикою, вплинуло на їх структуру та на їх емоційно-експресивне забарвлення. Ім'я людини для автора – це своєрідний маркер, в якому фіксуються жанрово-тематична своєрідність та сюжетно-стильові ознаки художньої манери письменника. Ю. Федькович своєю іменнотворчістю розширив семантико-структурні, словотворчі та функціональні особливості антропонімів і цим самим збагатив стилістику українського художнього ономастикону.

Автор у своїй мовотворчості спирається на історичні документи, художню літературу та фольклор. Спостереження над антропонімним слововжитком переконує в тому, що автор вільно оперує власними назвами як важливими стилісистемами. Тексти творів свідчать про відсутність очікуваної скутості письменника щодо вибору та використання імен персонажів.

Спостерігаємо, як уважно ставиться романіст до антропонімного слововжитку, особливо до тих імен, які традиційно вживаються у нашій мові і відомі широкому колу читачів. Імена вигаданих героїв та імена реальних історичних осіб у стилістичному і функціональному плані різко не контрастують, і не розрізняються між собою у плані граматичної структури, хоча вони і співвідносні з різними культурами, історичними періодами та етнічними традиціями. Одні із ужитих письменником людських імен читачем сприймаються легко, бо не обтяжені значною енциклопедичною інформаційністю, а інші навпаки – потребують для їх розуміння певних інтелектуально-розумових зусиль читача.

М. Л. Худаш писав: «Значення власного імені з логічного боку вичерпується тим, що воно є лише засобом для розуміння одиничних предметів, речей, осіб. Його осмислення можливе тільки в площині поетичній та експресивно-емоційній, тому воно завжди одиничне і конкретне, тоді як назва поєднує в собі діалектичне конкретне визначення предмета з його загальним значенням» [4, с. 138]. Усе це спостерігаємо і на прикладах антропонімичної словотворчості Юрія Федьковича, яка відбиває особливості авторського світобачення.

Кожен літературно-художній онім в творі має своє функціональне навантаження. У письменника слова літературно-художньої ономастики стають могутнім виразовим чинником. Автор нерідко добирає іменування персонажів, визначивши наперед національність, вік, особистості характеру та зовнішності. Оніми у художньому творі дають неоціненну інформацію для інтерпретації всього тексту, іноді й таку, що іншими способами не виражена. Вони стилістично увиразнюють текст, забарвлюють його.

Всі оніми, які були зафіксовані в творах письменника, можна поділити на дві великі групи. Перша група – стилістично нейтральні оніми, що реалізують у межах творів номінативну (диференційну, ідентифікуючу) функцію. Такі оніми є основою художнього ономастикону. Наявність номінативних онімів підтверджує достовірність персонажів та подій. Оніми, які виконують номінативну функцію, характеризуються відсутністю супровідних конотацій. У творах вони використовуються для того, щоб однозначно називати денотатів і диференціювати їх від інших персонажів.

Основну частину літературних антропонімів, які виконують номінативну функцію, складають імена та прізвища, залучені автором з реального життя (Андрій, Федір, Ілашко, Василь, Марта, Марійка, Іван, Юрій, Онуфрій): *Одну звали Калиною, а меншеньку Оленою* [3, с. 246]; *...звелів капрал іти на квартиру з одним старшим жовніром, Сафат Зінич звався* [3, с. 262]; *...лиш одна дівчина, Марта звалася...* [3, с. 262]; *...як служив я у нашого двірника, Павло Павун звався* [3, с. 303]; *...коли нам не дав бог утіхи*

з *Манолія...ох, вайльо! вайльо! вайльо!* [3, с. 236]; *Лиш брат мій Онуфрій сидить собі кінець стола* [3, с. 265].

Друга група – стилістично марковані оніми, що реалізують у художньому контексті свої потенційні, приховані семи, які надають власним назвам додаткової стилістичної актуалізації. Стилiстично марковані оніми виконують такі функції: характеристичну, хронотопну та символічну.

Іменування, які виконують характеристичну функцію, здатні вказувати на національну чи регіональну належність денотата, на його соціальний статус, сімейний стан, вік, можуть увиразнювати певні риси його характеру чи зовнішності, виражати емоційне ставлення до поименованого персонажа, а також брати участь у творенні часово-просторового фону твору: *До Донди?... До того опришка, еретика...* [3, с. 283]; *А стара Гребениха багачка була...* [3, с. 288].

Дуже часто автор в тексті не просто називає героя, а ще й наводить характеристику персонажа: *Семен був парубок годний, тихий, розумний...* [3, с. 281]; *Гинцаришина Олена сподобалася? Правда, що козир-дівка?* [3, с. 219]; *Іван і Василь були се два багатирські сини із Соколія* [3, с. 220]; *Яків Нестерюк був з нашого села, парубок годний та щирий, такий уже щирий, що й не сказати* [3, с. 268].

Зазначимо, що група імен широко репрезентована зменшено-пестливими формами: *А я свого Василька ледве відшукав на базарі* [3, с. 201]; *Ти мені, Юрійку, нічо не винен* [3, с. 201]; *Калинка викрадеться з хати да й уже у садочку, уже коло свого Марочка білявенького* [3, с. 245].

Хронотопна функція стає провідною, де онім спеціально вказує на певний час і місце або лише на одну з цих двох координат. Змальовуючи у творі події, що відбуваються у певному просторі та часі, письменник намагається здебільшого якнайточніше відтворити реальні події визначеної доби, часових просторів. Так у творенні реального часово-просторового фону важливим є використання геортонімів (назв свят): *Зимні Николи, як здорові знаєте, припадають серед пилитівки...* [3, с. 193]; *...на зимні Николи красенько дома...дасть бог дочекати весних Николів...* [3, с. 193]; *Ближче д'хресту, як д'Різду* [3, с. 216].

Зазначимо, що у художньому мовленні геортоніми виконують функцію хронологізації, яка зумовлюється тим, що найменування релігійних свят є важливою ланкою номінативних засобів мови, в яких опосередковано визначається пора року за відношенням до часу святкування: *Дав господь і Николая святого діждатися* [3, с. 224]; *Тим часом дасть бог і Великдень* [3, с. 270].

Серед топонімів, які вживає у своїх творах буковинський письменник, виділяємо наступні розряди: хороніми (власні назви будь-яких територій, областей, районів [1, с. 188]); гідроніми (назви будь-яких водних об'єктів, природних чи створених людиною [1, с. 69]); ойконіми (назви поселень – міст, сіл, висілків, хуторів [1, с. 130]) та ороніми (назви елементів рельєфу).

3-поміж хоронімів у прозових творах Юрія Федьковича переважають назви *Буковина* та *Україна*. І це не дивно, адже письменник не уявляв своє життя без Батьківщини, тобто Буковини, та без людей, з якими він ріс, жив та працював. У листі до Д. Тянякевича Юрій Федькович зазначав: «Моє щастя – в Буковині у горах, а коли не в горах, то все-таки у Буковині межі Дністром і Прутом. Не знаєте ви, любку мій, кілька там краси та поезії» [5, с. 9].

Автор дуже часто звертається до свого рідного краю, прославляючи Буковину: *По тім боці Галичина – по сім Буковина. Не то що на наше село, а на цілу славу Буковину коли найшовся такий хорошиий парубок* [3, с. 288]; *Ні! Зелена моя Буковина, сині мої гори, холодні мої ізвори...* [3, с. 213]. Як бачимо, хоронім *Буковина* виконує як змістотворчу, так і концептуальну функцію: *Хрещатий барвінок стелеться по шовкових травах, що цілу Буковину своїми запахами обвіяли* [3, с. 228]; *Не було кращого парубка на цілу Буковину* [3, с. 202]; *Дівчина на цілу Буковину* [3, с. 220]; *Місяць сходить поволі; зійшов, засвітив, засіяв – цілу Буковину золотом поволік* [3, с. 291]; *Але я сього не запам'ятав, бо то ще тоді діялося, як Буковина волоська була* [3, с. 227].

Варто зауважити, що Ю. Федькович зображує Буковину як складову та невід'ємну частину всієї України. Тому не дивно, що в його творах ми часто фіксуємо вживання хороніма *Україна*: *...коли не ліпше, як на самій Україні, бо Україною, бачите, орудував хто хотів, та все їй своє набивав* [3, с. 200]; *А її донечка вибрала собі молоденького слюсаря – легініка не то на всі гори та на всю Буковину, але на цілу руську Україну!* [3, с. 248]. Аналізована назва семантично й експресивно навантажена, адже крім прямого значення Батьківщини, рідного краю, має інше значення – виступає символом патріотичних почуттів.

Через частотне вживання хоронімів *Буковина* та *Україна* демонструє свою щирість, безкорисливість, синівську любов до рідного краю та народу, а також віру в щасливе безтурботне майбутнє.

У творах Юрія Федьковича зафіксовано велику кількість гідронімів, серед яких найбільш вживаною є назва *Дунай*. Як відомо, що річку з давніх часів наші предки сприймали як символ величчя та могутності: *Переказував, що вибираєсь за Дунай в купецтво* [3, с. 23].

Окрім гідроніма *Дунай*, у аналізованих творах досить часто спостерігаємо вживання назви *Черемош*. Зауважимо, що письменник для характеристики Черемоша використовує епітети «глибокий», «дикий», а також для автора ця річка є не просто географічним об'єктом, вона персоніфікується і виконує певну дію, наприклад, «реве», «гуде»: – *Іду, – каже, – до Черемошу глибокого – не далеко* [3, с. 246]; *Піду, думаю собі, до Черемошу глибокого да втоплюсь... А той Черемош зараз таки коло хутора – так і шумить, так і гуде!* [3, с. 283]; *Вийшов над Черемош, сів собі на березі, – сиджу та й думаю* [3, с. 283].

Набагато рідше письменник у прозових творах згадує річку Дністер. Хоча цей гідронім традиційно символізує рідний край та національний дух українців: *Нічого не чути, тільки Дністер гуде та соловейко свище* [3, с. 288]; *А Тодор ходить собі понад Дністер та в сонілжку грає* [3, с. 289]; *Пливе Дністер – тихий, як той руський народ, широкий, як його думка, глибокий, як його рани* [3, с. 324].

У аналізованих творах Юрія Федьковича зафіксовано невелику групу ойконімів, яка представлена назвами українських міст. Здебільшого ці назви вказують на місця перебування героїв: *Штефана остригли та й займили до Чернівців* [3, с. 228]; *Бачили ви того ангела, що в Чернівцях у святій Параскеві на лівих дверях намальований?* [3, с. 267]; *Наш регемент стоїть тепер у Чернівцях* [3, с. 275]. Інколи ойконіми можуть бути пов'язані з історією України та виступати актуалізаторами інформації про певні минулі події: *А він пробуває у славнім місті Станіславі* [3, с. 247]; *А він, сердешний, забув, що де Станіслав, а де Буковина* [3, с. 247] (Станіслав – сучасний Івано-Франківськ).

Вагоме місце в творчості митця, як і в житті, відведено гуцульським горам. Хоч письменник у прозових творах рідко згадує оронім *Карпати*, проте сама лексема *гори* вживається дуже часто, і ми розуміємо, що мова йде саме про карпатські гори. Натомість ми засвідчили згадування найвищої гори на Гуцульщині – Чорногори: *Сонечко вже потало у Чорногору* [3, с. 200]; *...хіба би тоту Чорногору вітер вже роздуб* [3, с. 200]. Юрій Федькович стверджував, що у ніде у світі більше немає такого гарного місця як його рідний край. У зв'язку з цим він часто пригадував і уявляв рідну гору гуцульського краю.

Специфіка образно-художнього осмислення слова відбивається і на функціях власних назв, які включені до складу літературного твору. У художньому тексті оніми підлягають функціональній перебудові, і головною функцією стає не стільки номінативна, як ілюзійноуюча, що характеризує й інші функції, причому переважання тієї чи іншої функції залежить перш за все від жанру твору [2, с. 112].

Власні назви у прозовому доробку автора представлені широким функціональним діапазоном та виступають змістотворчим компонентом художнього тексту. Літературно-художня ономастика письменника – поліфункціональна, стилістично здиференційована онімна система, яка забезпечує дуже широкі можливості для характеристики персонажів-денотатів за хронологічною, національною, соціальною ознаками, а також дозволяє передавати ставлення до найменованого героя. Узгоджуючи власні назви з образами персонажів-денотатів, майстер надавав важливого значення пошуку мовностилістичних засобів характеристичної оцінки для своїх персонажів.

Отже, дослідивши прозовий доробок буковинського письменника Юрія Федьковича, ми дійшли висновку, що в його художніх творах серед всіх онімів переважають топоніми, які несуть особливу семантику: вони є експресивно-забарвленими, виступають актуалізаторами часопростору та визначають інтелектуальний простір художнього тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бучко Д. Г. Словник української ономастичної термінології. Харків : Ранок- НТ, 2012. 256 с.
2. Калинин В. Поэтика онима. Донецк : Юго-Восток, 1999. С. 112.
3. Федькович Ю. Вибрані твори. Київ : Дніпро, 1974. 317 с.
4. Худаш М. Л. З історії української антропонімії. Київ : Наукова думка, 1977. С. 138.
5. Юрійчук М. І. Бо я для України лиш жию! Чернівці : Рута, 2002. С. 9.

I. Hchenko, N. Tkachenko. Stylistic and pragmatic functioning of onyms in the works of Yu. Fedkovych. – Article.

Summary. The article presents lexical-stylistic and functional analysis of onyms of Yuri Fedkovych's prose works. It has been found that the onomasticon of works is represented by such groups of onyms as anthroponyms and toponyms. All those that were recorded in the works of the writer can be divided into two large groups. The first group is stylistically neutral onyms that implement a nominative function within the works. The second group is stylistically marked by those who realize in the artistic context their potential, hidden seven, which give their own names additional stylistic actualization.

Key words: anthroponym, hydronym, onym, onomasticon, semantics, function.

И. И. Ильченко, Н. В. Ткаченко. Стилистико-прагматическое функционирование онимов в произведениях Ю. Федьковича. – Статья.

Аннотация. В статье осуществлен лексико-стилистический и функциональный анализ онимов прозаического наследия Юрия Федьковича. Установлено, что ономастикон произведений представлен такими группами онимов как антропонимы и топонимы. Все они, зафиксированные в произведениях писателя, можно разделить на две большие группы. Первая группа – стилистически нейтральные онимы, реализующие в рамках произведений номинативную функцию. Вторая группа – стилистически маркированные онимы, реализующие в художественном контексте свои потенциальные, скрытые семы, которые дают собственные названия дополнительной стилистической актуализации.

Ключевые слова: антропоним, гидроним, оним, ономастикон, семантика, функция.

УДК 811

А. О. Клюнда
магістр

Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

ФАЗОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІАЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

Анотація. У статті проаналізовано особливості фазової організації німецькомовного діалогічного дискурсу. Схарактеризовано основні фази діалогу, зокрема початкову, ядерну та кінцеву на стилістичному та прагматичному рівнях.

Ключові слова: діалогічний дискурс, комунікативна стратегія, фаза.

Постановка наукової проблеми та її значення. Питання вивчення організації діалогічного дискурсу можна визнати актуальними і значущими для розвитку сучасної лінгвістичної прагматики і міжкультурної комунікації. Особливу роль набуває ця теза в світлі того факту, що в німецькій мові мовленнєві акти мають високий ступінь чутливості до соціальної інтеракції.

Аналіз досліджень проблеми. Погляд на діалог як на процес спілкування, взаємодію особливого роду, що властива тільки людині, формується на початку ХХ ст. Розвиток філософії діалогу в ХХ ст. відбувається передусім у сфері гуманітарних наук. Визначний внесок у розвиток «філософії діалогу» зробив М. Бахтін, який уже в 30-х рр. ХХ ст. запропонував ціннісно-практичну онто-культуро-лінгвістичну концепцію діалогізму. За М. Бахтіним діалог, діалогічні відносини явище набагато ширше, ніж відносини між репліками композиційно вираженого діалогу, це – майже універсальне явище, що пронизує всю людську мову і всі відносини і прояви людського життя, взагалі все, що має сенс і значення. М. Бахтіну навіть належить думка: «Бути – значить спілкуватися діалогічно» [3]. У соціолінгвістиці опис діалогічного мовлення здійснювався шляхом конверсаційного аналізу, методику якого було намічено у 60-х р. р. ХХ ст. Американський дослідник Г. Сакс аналізував телефонні розмови центру запобігання самогубствам, зокрема, вивчав структуру цих розмов, зміну комунікативних ролей партнерів спілкування. У 70-ті рр. ХХ століття розроблення конверсаційної методики продовжили переважно американці й німці Дж. Херігедж, Д. Цимерман, Е. Хеві, Г. Хене, Г. Рейбок, Ч. Гудвін, К. Еліх, Й. Ребайн й ін. В основі багатьох сучасних досліджень діалогу лежить припущення, що він як інтерактивний феномен має власну, фундаментально незалежну організацію, яку необхідно і доцільно розглядати в своїх власних термінах, не зводячи до чисто мовних, соціальних, мотиваційних або особистісних факторів [7].

Мета і завдання статті. Метою статті є аналіз фазової організації діалогічного дискурсу в різних дискурсивних ситуаціях на матеріалі німецької мови. Завданням є характеристика основних фаз діалогічного дискурсу на стилістично-прагматичному рівні.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. У провідних тлумачних словниках поняття «діалог» і «розмова» розглядаються як синоніми, одне пояснює інше. У німецькій мові синонімами поняття *Dialog* є такі поняття як *Gespräch*, *Konversation*. На думку німецьких дослідників, лексеми *Dialog*, *Konversation* мають більш вузьке значення, ніж *Gespräch*. Лексема *Dialog* означає